

**Návrh Súdnej rady Slovenskej republiky v zmysle § 4 ods. 1 písm. c/
zák. č. 185/2002 Z. z. o Súdnej rade Slovenskej republiky a o zmene
a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov vo vzťahu
k trestnému činu ohýbania práva podľa § 326a Trestného zákona
a súvisiacich ustanovení.**

Dňa 21.10.2020 bol Národnou radou Slovenskej republiky schválený Vládny návrh zákona o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý mení a dopĺňa Trestný zákon a Trestný poriadok. Zákonodarcom schválené zmeny a doplnenia Trestného zákona a Trestného poriadku nadobudli účinnosť dňa 01.01.2021.

Dňa 28.08.2020 bol návrh zákona z dielne Ministerstva spravodlivosti SR, ako vládny návrh, doručený Národnej rade SR. Prvé čítanie sa uskutočnilo dňa 16.09.2020, druhé čítanie sa uskutočnilo dňa 21.10.2020 a tretie čítanie rovnako dňa 21.10.2020, kedy bola zmena prijatá. Následne zákon podpísala Prezidentka Slovenskej republiky.

Trestnoprávna zodpovednosť sudcov za ich rozhodovanie si vyžiadala aj zmenu Ústavy Slovenskej republiky v článku 148, konkrétne v odsekoch štyri a päť. Podľa odseku 4/ Za právny názor vyjadrený pri rozhodovaní nemožno sudcu ani prísediacemu sudcu z radov občanov stíhať, a to ani po zániku ich funkcie, okrem prípadov, ak by tým bol spáchaný trestný čin; disciplinárna zodpovednosť sudcu tým nie je dotknutá. Podľa odseku 5/ Proti rozhodnutiu o začatí trestného stíhania sudcu môže dotknutý sudca podať sťažnosť, o ktorej rozhoduje generálny prokurátor. Trestné stíhanie sudcov za názor vyjadrený pri rozhodovaní bolo umožnené Ústavným zákonom číslo 420/2020 Z. z. prijatým dňa 09.12.2020. **Národnej rade bol tento návrh zmeny ústavy doručený dňa 01.10.2020, prvé čítanie sa uskutočnilo dňa 21.10.2020 (teda v rovnaký deň ako druhé a tretie čítanie zmeny Tr. zák.), druhé čítanie dňa 09.12.2020 a tretie čítanie rovnako dňa 09.12.2020,** kedy bola zmena prijatá a následne podpísaná Prezidentkou Slovenskej republiky.

Zavedla sa zmena v definícii verejného činiteľa v § 128 ods. 1 Tr. zák.

Druhá veta § 128 ods. 1 Tr. zák. sa zmenila a znie: „Pre trestnú zodpovednosť a ochranu verejného činiteľa sa podľa jednotlivých ustanovení tohto zákona vyžaduje, aby trestný čin bol spáchaný v súvislosti s jeho právomocou, zodpovednosťou, postavením alebo funkciou, ak tento zákon neustanovuje inak“. K § 128 ods. 1 Tr. zák. sa pripojila na konci veta: „Ak ide o trestný čin prijatia a poskytnutia nenáležitej výhody podľa § 336c a § 336d, verejným činiteľom je aj osoba, ktorá má z titulu svojho postavenia alebo funkcie právo rozhodovať alebo sa podieľa na rozhodovaní o nakladaní s majetkom, majetkovými právami a finančnými prostriedkami, hospodárenie s ktorými podlieha kontrole Najvyšším kontrolným úradom Slovenskej republiky“.

Podľa § 128 ods. 1 Tr. zák., verejným činiteľom sa na účely tohto zákona rozumie prezident Slovenskej republiky, poslanec Národnej rady Slovenskej republiky, poslanec Európskeho parlamentu, člen vlády, sudca Ústavného súdu Slovenskej republiky, sudca, prokurátor alebo iná osoba zastávajúca funkciu v orgáne verejnej moci, príslušník ozbrojených síl, osoba v služobnom pomere, starosta, predseda vyššieho územného celku, poslanec orgánu územnej samosprávy, štátny zamestnanec alebo zamestnanec orgánu štátnej správy, územnej samosprávy alebo iného štátneho orgánu, osoba, ktorá vykonáva pôsobnosť v rámci právnickej osoby, ktorej zákon zveruje právomoc rozhodovať v oblasti verejnej správy, notár, súdny exekútor, člen lesnej stráže, vodnej stráže, rybárskej stráže, poľovníckej stráže, stráže prírody alebo osoba, ktorá má oprávnenie člena stráže prírody, ak sa podieľa na plnení úloh spoločnosti a štátu a používa pritom právomoc, ktorá mu bola v rámci zodpovednosti za plnenie týchto úloh zverená. **Pre trestnú zodpovednosť a ochranu verejného činiteľa sa podľa jednotlivých ustanovení tohto zákona vyžaduje, aby trestný čin bol spáchaný v súvislosti s jeho právomocou, zodpovednosťou, postavením alebo funkciou, ak tento zákon neustanovuje inak.** Verejným činiteľom je aj sudca alebo úradník medzinárodného súdneho orgánu uznaného Slovenskou republikou alebo funkcionár alebo iný zodpovedný pracovník orgánu činného v trestnom konaní iného štátu, orgánu Európskej únie alebo orgánu vytvoreného spoločne členskými štátmi Európskej únie, ak na území Slovenskej republiky vykonáva úkony trestného konania takého štátu alebo orgánu; pre jeho ochranu sa podľa ustanovení tohto zákona vyžaduje, aby úkony trestného konania vykonával v súlade s medzinárodnou zmluvou alebo so súhlasom orgánov Slovenskej republiky. **Ak ide o trestný čin prijatia a poskytnutia nenáležitej výhody podľa § 336c a § 336d, verejným činiteľom je aj osoba, ktorá má z titulu svojho postavenia alebo funkcie právo rozhodovať alebo sa podieľa na rozhodovaní o nakladaní s majetkom, majetkovými právami a finančnými prostriedkami, hospodárenie s ktorými podlieha kontrole Najvyšším kontrolným úradom Slovenskej republiky.**

Zaviedol sa nový trestný čin ohýbanie práva podľa § 326a Tr. zák.

1/ Kto ako sudca, prísediaci sudca alebo rozhodca rozhodcovského súdu pri rozhodovaní svojvoľne uplatní právo a iného tým poškodí alebo zvýhodní, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

2/ Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin vedený v odseku 1

a/ na chránenej osobe,

b/z osobitného motívu.

V dôvodovej správe k § 326a Trestného zákona sa uvádza autentický výklad autora právneho predpisu. Tento výklad síce nie je právne záväzný, avšak spravidla má disponovať argumentačnou autoritou, ktorá závisí od kvality a rozsahu dôvodovej správy a odzrkadľuje úmysel autora:

„Navrhovaným trestným činom zneužitia práva dochádza k realizácii Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2020 – 2024. Z hľadiska systematiky je zaradený medzi trestné činy proti poriadku vo verejných veciach do ôsmej hlavy II. dielu (**trestné činy verejných činiteľov**). Objektom tohto trestného činu je ochrana výkonu spravodlivosti, či záujem na riadnom uplatňovaní právnych noriem a dodržiavanie princípu právnej istoty. **Subjekt tohto trestného činu je špeciálny, môže ním byť iba sudca alebo rozhodca.** Podstatou pre spáchanie tohto trestného činu je, že sudca či rozhodca rozhodne v zjavnom rozpore so zákonom v prospech či neprospech účastníka konania na súde. Z hľadiska subjektívnej stránky sa pri trestnom čine zneužitia práva vyžaduje úmyselné zavinenie. Trestnoprávne postihnuteľným podľa tohto trestného činu tak nie je samotné porušenie zákona bez ďalšieho, ale k porušeniu zákona, či nesprávneho výkladu právnej normy proti jej zmyslu alebo účelu musí pristúpiť aj úmyselné zavinenie rozhodovacieho subjektu, teda vedomosť o tom, že zneužíva právnu normu, aby svojím rozhodnutím úmyselne poskytol neoprávnenú výhodu, či neoprávnenú ujmu adresátovi rozhodnutia, ako aj to, že ide o podstatné porušenie výkladu právnej normy, ktoré môže ovplyvniť výsledok rozhodovacieho procesu verejného činiteľa. Ďalšou podmienkou pre naplnenie skutkovej podstaty trestného činu zneužitia práva teda vždy bude to, aby uvedeným konaním sudcu či rozhodcu došlo k určitému zvýhodneniu, alebo naopak poškodeniu adresáta rozhodnutia. Bez tohto následku by neboli znaky skutkovej podstaty tohto trestného činu naplnené. Pôjde tak vždy iba o také rozhodnutie, ktorým došlo k určitému zvýhodneniu či poškodeniu adresáta, inak povedané, nepôjde o každé rozhodnutie, ku ktorému sudca či rozhodca dospel nesprávnym výkladom práva, ale musí súčasne dôjsť k následku, ktorým je zvýhodnenie, či poškodenie adresáta rozhodnutia.“

Nie je zřejmé, prečo je subjekt tohto trestného činu oklieštený (oproti nemeckej právnej úprave, ktorá bola pre zákonodarcu „vzorom“) len na sudcu, prísediaceho sudcu a rozhodcu rozhodcovského súdu. Nemecký Trestný zákonník navyše nepozná všeobecnú skutkovú podstatu, ktorá by postihovala rôzne porušenia povinností, ako je to v § 326 Trestného zákona, teda zneužívanie právomoci verejného činiteľa. Bolo odignorované aj to, že ani nedbanlivostná skutková podstata porovnateľná s trestným činom marenia úlohy verejným činiteľom podľa § 327 slovenského Trestného zákona v nemeckom práve tiež nemá náprotivok. Potom má existencia ustanovenia trestného činu ohýbania práva v nemeckom kódexe celkom iný kontext.

Trestný čin „prekrúcania práva“ (§ 339 StGB) postihuje protiprávne konanie v rámci súdneho konania a niektorých iných konaní. V zmysle tejto skutkovej podstaty sa trestného činu dopustí „sudca alebo **iný úradný činiteľ** alebo rozhodca, ktorý sa pri vedení alebo rozhodovaní právnej veci v prospech alebo neprospech jednej strany dopustí prekrútenia práva“. Môže pritom ísť aj o konanie pred správny orgánom, o disciplinárne konanie, rozhodovanie štátneho zástupcu, u nás prokurátora.

Pojem verejný činiteľ, ktorý sa u nás vytratil, je na účely Trestného zákona vymedzený v § 128 ods. 1, ako je vyššie uvedené, pre účely iného trestného činu dokonca rozšírený. Je ním napríklad poslanec NR SR, člen vlády, sudca, prokurátor alebo iná osoba zastávajúca funkciu v orgáne verejnej moci, príslušník ozbrojených síl, osoba v služobnom pomere, starosta, predseda vyššieho územného celku, poslanec orgánu územnej samosprávy, zamestnanec orgánu štátnej správy, územnej samosprávy, notár, súdny exekútor, ak sa podieľa na plnení úloh spoločnosti a štátu a používa pritom právomoc, ktorá mu bola v rámci zodpovednosti za plnenie týchto úloh zverená.

Trestný čin ohýbania práva je zaradený do ôsmej hlavy osobitnej časti Trestného zákona pod názvom „Trestné činy proti poriadku vo verejných veciach“, a to pod druhý diel „Trestné činy verejných činiteľov“. Medzi nosné pojmy skutkových podstát trestných činov upravených v tejto hlave osobitnej časti Trestného zákona patrí pojem „verejný činiteľ“. Z legálnej definície verejného činiteľa vyplýva, že trestný zákon upravuje dve skupiny verejných činiteľov. Jednajú je to domáci verejný činiteľ - § 128 ods. 1 a jednak zahraničný verejný činiteľa - § 128 ods. 2. **Pod trestné činy verejných činiteľov patria, okrem trestného činu ohýbania práva podľa § 326a, aj zneužívanie právomoci verejného činiteľa podľa § 326, marenie úlohy verejným činiteľom podľa § 327 a § 327a. Všetky tieto trestné činy okrem trestného činu podľa § 326a sa týkajú všetkých verejných činiteľov definovaných v § 128 Trestného zákona.**

Výklad pojmu „prekrútenie práva“ je v nemeckej aplikačnej praxi navyše pomerne sporný a právna veda často napáda výklad tohto pojmu, či jeho zužovanie rozhodovacou činnosťou vrcholových súdov v Spolkovej republike Nemecko. Predkladateľ návrhu tohto ustanovenia tieto skutočnosti, (vrátane historického kontextu prijatia takéhoto ustanovenia v Nemecku) odignoroval, či dokonca zatajil. Keby bola totiž zabezpečená seriózna analýza „problémov“, ktoré sa vyskytujú v súvislosti s týmto trestným činom v Nemecku, nikdy by nemohol takýto trestný čin podľa vzoru Nemecka vôbec predložiť do legislatívneho procesu.

Dôvodová správa k zákonu tiež uvádza: „Pre vyvodenie trestnej zodpovednosti musí byť znak svojvôli v rozhodovaní v zásade konštatovaný súdnym orgánom rozhodujúcim vo veci (odvolací súd, dovolací súd, iný opravný súd, Ústavný súd SR, Európsky súd pre ľudské práva, Súdny dvor Európskej únie a pod.), výnimkou sú tie rozhodnutia, ktoré nie je možné napadnúť opravným prostriedkom a súčasne vykazujú opísaný znak svojvôli pri rozhodovaní.“

Navrhovateľ argumentoval aj tým, že uvedená skutková podstata nepostihuje konanie sudcu, prísediaceho sudcu alebo rozhodcu založené na jeho právnom názore, ktorý má oporu v zákone, hoci

bol nadriadeným, odvolacím, opravným alebo obdobným súdom vyššej inštancie rozhodujúcim vo veci vyhodnotený ako nesprávny, nedostatočne odôvodnený alebo čo do uvedenia dostatku dôvodov v odôvodnení arbitrárny, ale postihuje výlučne svojvoľné rozhodnutia bez opory v zákone. O svojvoľné uplatnenie práva pôjde napr. v prípade, kedy v žiadnom prípade nemožno za použitia štandardných techník výkladu a aplikácie právnych noriem dospieť pri jasnom a s ohľadom na obsah i účel právnej normy jasne interpretovateľnom a bezrozpornom znení právnej normy k takým záverom o jej aplikovateľnosti alebo neaplikovateľnosti na dokázaný právny a skutkový stav, ktoré zvolí sudca, príslušiaci sudca alebo rozhodca rozhodcovského súdu v dotknutom rozhodnutí. Nepôjde o prípady, kedy sa konajúci súd legitímne pokúsi o analógiu iuris alebo analógiu legis, resp. o sudcovské dotváranie práva, z dôvodu medzier v zákone a za účelom dostátia zákazu denegatio iustitiae a pod. Svojvoľné uplatnenie práva sa zároveň v zásade vyznačuje markantným popretím znenia a účelu aplikovateľnej právnej normy a/alebo vedomým nerešpektovaním ustáleného a dokázaného skutkového stavu a/alebo vedomým ignorovaním ustálenej súdnej praxe ohľadne riešenia konkrétnej právnej otázky. Len za splnenia opísaných predpokladov možno hovoriť o svojvoľnom uplatnení práva na účely skutkovej podstaty trestného činu zneužitia práva. Z hľadiska subjektívnej stránky sa pri trestnom čine zneužitia práva vyžaduje úmyselné zavinenie.

Zákonodarca kladie na jednej strane dôraz na to, že pre vyvodenie trestnej zodpovednosti musí byť znak svojvôli v rozhodovaní v zásade konštatovaný súdnym orgánom rozhodujúcim vo veci (odvolací súd, dovolací súd, iný opravný súd, Ústavný súd SR, Európsky súd pre ľudské práva, Súdny dvor Európskej únie a pod.). Zároveň však výnimkou majú byť tie rozhodnutia, ktoré nie je možné napadnúť opravným prostriedkom a súčasne vykazujú opísaný znak svojvôli pri rozhodovaní. Zabúda však na to, že nikto, okrem orgánov činných v trestnom konaní a trestných súdov nemôže konštatovať to, či nejaký sudca spáchal trestný čin ohýbania práva. Nie je na to oprávnený ani nadriadený súd konajúci vo veci, ani napríklad ústavný súd. A naopak, k naplneniu zákonných znakov tohto trestného činu môže prísť aj v situácii, keď to nadriadený súd „neodhalí“. Môže tiež nastať situácia, keď nadriadený súd bude vidieť v rozhodnutí podriadeného súdu svojvoľu, avšak následne (po niekoľkých rokoch) ústavný súd vysloví opak, alebo dokonca tento opak vysloví až po mnohých rokoch Európsky súd pre ľudské práva, pričom už ale môže prebiehať trestné stíhanie sudcu pre trestný čin podľa § 326a Tr. zák. na základe konštatovania súdu druhého stupňa, či dokonca takýto sudca už bude právoplatne odsúdený.

Je potrebné dať do pozornosti, že v zmysle § 116 ods. 2 písm. e/ zák. č. 385/2000 Z.z. je závažným disciplinárnym previnením svojvoľné rozhodnutie sudcu, ktoré je v rozpore s právom, ak týmto rozhodnutím sudca spôsobí značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok.

Bolo prijaté ustanovenie § 207a Trestného poriadku, podľa ktorého, ak je obvineným sudca, vydať uznesenie o vznesení obvinenia môže iba prokurátor generálnej prokuratúry. Také uznesenie sa doručí najneskôr do 48 hodín ministrovi spravodlivosti. Proti uzneseniu je možné podať sťažnosť, o ktorej rozhoduje generálny prokurátor. **Sudca obvinený z trestného činu ohýbania práva podľa § 326a Tr. zák. má právo po právoplatnosti uznesenia o vznesení obvinenia písomne navrhnuť súdnej rade vyslovenie nesúhlasu s trestným stíhaním pre tento trestný čin.** Uvedené má „odstraňovať pochybnosti o neadekvátnom postupe, kedy by svojvôľu rozhodovania sudcov mal posudzovať akýkoľvek orgán činný v trestnom konaní.“

„Garancia“ pri postihovaní sudcov je v dôvodovej správe uvedená nasledovne: „Navrhovanou právnou úpravou sa tiež zavádza, že o týchto trestných činoch (§ 14 Tr.por.) **bude konať a rozhodovať Špecializovaný trestný súd, keďže ide o trestnú činnosť, ktorú bude náročné dokázať.** S pôsobnosťou Špecializovaného trestného súdu ide ruka v ruke pôsobnosť Úradu Špeciálnej prokuratúry, ako aj Národnej kriminálnej agentúry, ktorá bude tieto trestné činy vyšetrovať.“

Uvedeným argumentom, ktorým poskytuje garancie či záruky, navrhovateľ poprel základné zásady trestného konania. **Súdy (aj v zmysle § 2 ods. 7 Tr. por.), sa nesmú stavať do pozície pomocníka prokurátora, usilujúc sa o odsúdenie obžalovaného. Nedokazujú teda vinu či trestnú činnosť (a ani nesmú), hoc by bolo akokoľvek „náročné ju dokázať“.** Odhliadnuc od toho sa tým zároveň tvrdí, že len špeciálne či špecializované orgány vedia takúto „náročnú“ trestnú činnosť dokázať. Pôjde však primárne o právnú náročnosť, ktorá má prepojenie na správne ustálený skutok už orgánmi činnými v trestnom konaní pri vznesení obvinenia za situácie, keď viaceré konajúce súdy (vertikálne) nebudú v zhode v právnom názore. Zmyslom vytvorenia Špecializovaného (pred tým Špeciálneho) trestného súdu a Úradu špeciálnej prokuratúry bolo vytvorenie špecializovaných orgánov na odhaľovanie, trestné stíhanie a trestný postih (v prípade korupcie a trestnej činnosti verejných činiteľov) na prelomenie miestnych väzieb, ktoré by mohli nepriaznivo ovplyvňovať súdne konanie a nie ich špeciálne odborné schopnosti, ktoré od nich navyše ani zákon ako podmienku nevyžaduje.

Bol upravený § 9 odsek 2 Tr. por., ktorý znie: „V trestnom stíhaní sudcu pre trestný čin ohýbania práva podľa § 326a Trestného zákona nemožno pokračovať a musí byť zastavené, ak Súdna rada Slovenskej republiky vysloví nesúhlas s trestným stíhaním sudcu pre tento trestný čin.“

Opäť navrhovateľ tejto úpravy operuje akousi garanciou v podobe vstupu súdnej rady do tohto procesu. **Ide však o kamufláž. Súdna rada totiž môže začať konať až po tom, ako ju o to obvinený sudca požiada. Ten ju však môže požiadať až po tom, ako bude uznesenie o vznesení obvinenia právoplatné** (vyššie uvedený § 207a Tr. por.). V tom čase však už môže byť

napríklad nejaký čas vo väzbe, keďže (opäť zmenou ústavy) bol zrušený súhlas ústavného súdu s väzbou sudcu.

Zhrnúc vyššie uvedené je potrebné konštatovať, že zmenami ústavy a trestných kódexov bolo zasiahnuté do nezávislosti súdnej moci. Takto prijatá právna úprava je totiž spôsobilá asistovať pri situácii, keď bude na základe nesprávneho právneho názoru nadriadeného súdu o ohnutí práva (ktorý môže byť opačný ako názor ústavného súdu vyslovený o dva roky v predmetnej veci či ESLP o niekoľko rokov) sudca obvinený z trestného činu ohýbania práva a dokonca vzatý do väzby, prípadne už aj odsúdený. Súdna rada bude môcť vysloviť na základe návrhu dotknutého sudcu nesúhlas s jeho trestným stíhaním až po tom, ako bude uznesenie o vznesení obvinenia právoplatné, pričom v čase rozhodovania súdnej rady už bude sudca vo väzbe napríklad jeden či dva mesiace. **Napriek proklamovaným „garanciám“ tvorcu tejto právnej úpravy na viacerých stupňoch, sudca, a predovšetkým ním reprezentovaná súdna moc, nedisponuje žiadnou reálnou ochranou pred zneužitím týchto inštitútov.**

Súdna rada Slovenskej republiky preto ako ústavný orgán sudcovskej legitimity v zmysle § 4 ods. 1 písm. c/ zák. č. 185/2002 Z.z. o Súdnej rade Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov navrhuje alternatívne:

1/ **právnu úpravu § 326a Trestného zákona revidovať** v zabezpečení pred zasahovaním do nezávislosti súdnej moci a zároveň reflektovať na to, že v právnych veciach rozhoduje celé spektrum verejných činiteľov, a preto nie je opodstatnené (ani v dôvodovej správe vysvetlené) zužovanie subjektu tohto trestného činu iba na sudcov, prísediacich sudcov a rozhodcov rozhodcovských súdov. Subjekt tohto trestného činu (v prípade, že táto právna úprava bude naďalej súčasťou Trestného zákona) by mal byť vymedzený tak, že sa ho môže dopustiť akýkoľvek verejný činiteľ definovaný v § 128 Tr. zák., zároveň zohľadniť existenciu ustanovení § 326 a § 327 Trestného zákona či § 116 ods. 2 písm. e/ zák. č. 385/2000 Z.z. a vyriešiť pojmy „iného tým poškodí“ či „svojvoľne uplatní právo“. Zmeniť §207a Tr. por. tak, že sudca obvinený pre trestný čin ohýbania práva podľa § 326a Trestného zákona má právo ihneď po prevzatí uznesenia o vznesení obvinenia písomne navrhnúť Súdnej rade Slovenskej republiky vyslovenie nesúhlasu s trestným stíhaním pre tento trestný čin.

2/ **ustanovenie § 326a Trestného zákona, a na to nadväzujúce ustanovenia - § 14 písm. p/ Tr. por., § 207a ods. 3 Tr. por. zrušiť.**

V Bratislave, 06.02.2023

Vypracovala: Marcela Kosová